

Pad Reda Templara

Miše, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:458418>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Preddiplomski sveučilišni studij povijesti (jednopedmetni)

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Preddiplomski sveučilišni studij povijesti (jednopedmetni)

Pad Reda templara

Završni rad

Student/ica:

Tea Miše

Mentor/ica:

Doc. dr. sc. Antun Nekić

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Tea Miše**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Pad Reda templara** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 29. rujna 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Kratka povijest templara do kraja 13. stoljeća	3
3. Dinastija Capet u kasnom 13. stoljeću	11
4. Položaj crkve i pape pred kraj 13. stoljeća	13
5. Templari nakon pada Akre 1291.	14
6. Suđenje templarima	23
7. Zaključak	36
8. Sažetak	38
9. Summary	39
10. Popis literature	40

1. Uvod

Susrećući se sa modernim knjigama s daškom povijesti sigurno se velika većina ljudi susrela sa društvom templara. Nažalost, vrlo malo takvih knjiga nudi točnu priču te kršćanske skupine. Vitezovi o kojima se podosta zna su učestalo prikazani kao mistični i skriveni ratnici, a njihov život obavijen velom tajni, ali upravo takve izmišljene teze privlače mnoge pa se i piše o njima kao društvu koje je nakon nekoliko desetljeća svog postojanja zastranilo od svoje vjere i okrenula se u suprotnom smjeru nagađajući da su sudjelovali na tajnovitim sastancima. Ovdje će se ukratko opisati njihov uspon kroz 12. stoljeće što je vrlo brzo nakon njihovog osnutka, njihov lagani pad za vrijeme 3. križarskog rata gdje su se sukobili sa velikim protivnikom Saladinom, te njihov daljnji uspon sve do gubitka zemlje i pada njihovog posljednjeg uporišta na istoku 1291. godine. Nakon odlaska iz Istočnih zemalja gdje je njihova funkcija jednostavno nestala, bili su primorani vratiti se u svoju domovinu odakle su i prvotni vitezovi bili. Odavno su bili poznati kao bankari tako da su svoju ekonomsku djelatnost nastavili obavljati i u Francuskoj, a zahvaljujući poznavanju financijskog sustava, omogućili su sebi ekonomski prosperitet koji do tada nije bio viđen u Europi. Kasnije ih je upravo posjedovanje tolike količine novca koštalo službe, a neke i života.

Za vrijeme postojanja reda u Francuskoj je na vlasti bila dinastija Capet, a jedan od poznatijih njenih članova bio kralj Filip IV., poznatiji kao Filip Lijepi. Za razliku od njegovih prethodnika on je vidio sebe kao drugačijeg kralja – pouzdao se u Crkvu prepisujući si ulogu božanskog monarha sa ciljem da obrani Europu od nekršćanskih zlodjela. Francuska je padala sve dublje u ekonomsku krizu zbog njegovih ekspanzionističkih ratova. Upravo su u to vrijeme prilike u Francuskoj bile vrlo teške jer se vodio jedan od sukoba između Francuske i Engleske koji je zahtijevao mnogo resursa.

Kako su templari sloveli kao jedno od najbogatijih društava tog razdoblja, Filip IV. i nije imao velikog izbora nego se obratiti njima za pozajmicu. Još je davno Filipov prethodnik Luj VII. pozajmio i stupio u bankarski odnos sa templari i od tada povezo dinastiju i njih što ih je kasnije koštalo života.

Za ovaj rad odabrana je isključivo moderna literatura koja se osvrće na moderniji prikaz templara i njihov pad. Daleko se odmičemo iz moderne bestsellerske verzije ovog reda i iznosi se realna problematika: zašto su templari, jedan od najmoćnijih kršćanskih redova, propali unutar 2 desetljeća od povratka sa prostora Levanta i u kojoj mjeri su zaslužni za to francuski kralj i papa?

2. Kratka povijest templara do kraja 13. stoljeća

Papa Urban II. sazvaio je 1095. sabor u Clermontu na kojem su pozvani plemići iz raznih krajeva da krenu na Istok gdje bi oslobodili ono što su nekoliko desetljeća prije zauzeli „novi pridošli barbari“ – Seldžuci, a nekoć je pripadalo kršćanstvu.¹ Dakako, radi se o Jeruzalemu, svetom gradu za kršćane, Židove i muslimane. Islamski dinasti iz dinastije Omejida i Abasida su dopuštali židovskim i kršćanskim hodočasniciima da posjećuju Sveti grob i ostale religiozne ostavštine. To je funkcioniralo do dolaska Seldžuka u Jeruzalem kojim su zavladao 1065. godine, a njihov odnos prema nemuslimanskim vjernicima i kasnije odnos prema Bizantskom teritoriju bili su uzroci Prvog križarskog rata.² Ubrzo nakon papinog sabora, skupila se, između ostalih, i francuska elita u kojoj se može ubrojiti: Gottfried vojvoda od Bouillona, Raymond grof od Toulousa, Robert vojvoda od Normandije i Robert grof od Flandrije. Upravo takvi spretni plemići bili su potrebni za pohod zbog dva razloga: mogli su sami sebe financirati i sudjelovanje u križarskom ratu bi im donijelo oprost od svih počinjenih grijeha.³

Sastavši se u Carigradu sljedeće godine krenuli su prema Maloj Aziji, čiji je veliki dio bio pod turskom vlašću. Prema dogovoru s bizantskim carem Aleksijem I. Komnenom, križari su se obvezali osvojiti i prepustiti Bizantu ona područja koja su mu nekoć pripadala. Niceja je osvojena 1097. i predana caru, a sljedeće godine oslobođeni su Edessa i Antiohija i oba grada su ustanovljena kao kneževine. Jeruzalem je osvojen 15. srpnja 1099. godine i pretvoren u kraljevstvo na čijem je čelu stajao Gottfried od

¹ M. Barber, 1994, str. 2.

² G. Napier, 2007, str. 26-27.

³ N. Housley, 2008, str. 3-4.

Bouillona. Točnije je da je Gottfried odbio naslov kralja smatrajući da je Krist kralj Jeruzalema, pa on sebi pridodaje titulu „zaštitnik Svetog groba“. Tako je francuska uprava dosegla i drugu stranu Mediterana, a zemlju s te strane zvala je *Outremer*.⁴

Iako smo tek na početku razvoja teme, već je došlo do problematike gdje se mnogi povjesničari sukobljavaju, a problem je točna datacija kad je red osnovan. Pozitivna stvar je to što se radi o uskom razdoblju odstupanja njihovog osnutka pa određeni povjesničari smatraju da je društvo osnovano 1118. godine⁵, neki od njih kažu da su osnovani oko 1119. godine⁶, a uzima se i u obzir 1120. godina.⁷

Druga problematika se javlja o broju prvotnih templara. Priča kaže da su templarski odred osnovali 8 plemića/vitezova i njihov predvodnik Hugues de Payens, a njihova glavna uloga je bila zaštititi hodočasnike na putu do Svete Zemlje. Teško je zamisliti da je devetero ratnika hrabro imalo u cilju braniti masovne skupine vjernika od „poganih“.⁸ Kada su vitezovi došli u Jeruzalemsko Kraljevstvo, kralj Balduin II. je u njima vidio ljudstvo koje bi moglo nadalje braniti grad pa im tako omogućava i smještaj. Njihov odred stacionirao je unutar džamije *al – Aqsa* koja se prema predaji nalazila na platou gdje se nalazio i Sveti Hram. Prema novom smještaju odred templara dobio je svoj naslov koji će ih pratiti sve do njihovog ukidanja, „Red siromašnih vitezova Salomonovog hrama“⁹, a nije ni za isključiti nazive *Militia Salomonica Templi* ili *fratres Templi*.¹⁰

⁴ S. Martin, 2004, str. 20-21.

⁵ G. Napier, 2007, str. 11

⁶ S. Martin, 2004, str. 15., M. Barber, 1994, str. xxi.

⁷ B. Frale, 2010, str. 38, H. Nicholson, W. Reynolds, 2004, str. 4.

⁸ G. Napier, 2007, str. 32

⁹ S. Martin, 2004, str. 25.

¹⁰ B. Frale, 2010, str. 39.

Koncilom u Troyes-u održanog 1129. (iako postoje izvori da je možda iz 1128.) red templara priznat je od strane svetog Bernarda i dodatno su utvrđena pravila po kojima su templari trebali živjeti i vršiti vojnu službu, a i uvedena je hijerarhija unutar reda na čijem je čelu stajao veliki meštar iako je red padao pod vlast jeruzalemskog patrijarha.¹¹ Nakon deset godina (1139.) red dobiva još jedno priznanje s kojim je pečatirano njegovo postojanje. Bulom *Omne Datum Optimum* koju je izdao papa Inocent II. Templari odsada nisu spadali u jurisdikciju Crkve¹² nego su postavljeni direktno pod papinsku vlast, ali uz veliku autonomiju od strane meštra. Postojanje smetnji unutar tog razdoblja nije bilo jer financijski su bili osigurani – prema buli nisu trebali plaćati porez, a darova od plemića nije manjkalo. Broj vitezova se povećao jer su se mnogi velikaši ućlanili misleći da će to pomoći spasenju njihove duše.¹³ Upravo su izdašne donacije potpomogle redu da se uzdigne kroz 12. stoljeće. Donirani su im dvorci, čestice zemlje i polja, konji i druge korisne stvari. Zbog svoje dobrostojeće reputacije mnoge plemićke kuće i samostani su postali njihovi preceptoriji pomoću kojih su opskrbljivali ljude novcem i robom i spremali ih za *Outremer*.¹⁴

Red templara je imao i svoja pravila: zabranjeno je pristupanje redu ako je osoba ekskomunicirana, ali zato su bivši zločinci i optuženici bili dobrodošli. Disciplina se održavala uz kazne kao što su bičevanje i/ili doživotni zatvor. Po crkvenom zakonu, učlanjenje u redove se nije plaćalo, ali poznato je s kasnijeg suđenja templarima da su pojedinci morali dati financijsku potporu kako bi pristupili redu. Pretpostavlja se da to nije ipak bila „članarina“ nego *passagium* – novčana svota s kojom bi se pokrili troškovi putovanja u *Outremer* novom članu. Prilikom dolaska novih članova u Red održala bi se

¹¹ M. Barber, 1994, str. 14-15.

¹² G. Napier, 2007, str. 59.

¹³ B. Frale, 2010, str. 61-62.

¹⁴ M. Barber, 2006, str. 11.

svečana ceremonija. Ceremonija se uglavnom uvijek održavala ujutro u zoru, a lokalna kapela bi poslužila kao prostor održavanja. Prije same ceremonije novi član bi bio na razgovoru s dva ili tri starija člana gdje bi razgovarali o pravilima, zakonima reda, funkcioniranju reda i disciplini, a novog člana bi ispitivali ima li ženu, duguje li novac, je li fizički spreman na sve i mora potvrditi da je zakonski slobodan. Novi članovi su trebali obećati „Bogu i Svetoj Mariji da će se pokoravati gospodarima Reda, živjeti bez seksualnih aktivnosti i bez osobnog vlasništva, čuvati tradiciju i običaje Reda, pomagati u osvajanju svete jeruzalemske zemlje i da nikada neće napustiti Red.“ Ako bi prihvatili sve odrednice, onda bi tek tada bili primljeni u Red templara.¹⁵

Što se tiče njihove vojne obuke – od njih se zahtijevalo da svaki slobodan trenutak, osim kada se mole ili kada su na sastanku, provedu vježbajući, što je općenito bilo ustaljeno u zapadnoj Europi u ovom razdoblju. Njihova vojska se sastojala uglavnom od konjanika koji su se koristili lukom i strijelom, te mačem i okloпом. Nije bilo velike potrebe za pješake jer je njihov princip borbe bio brz i navalan, dok bi ih pješaštvo usporavalo.¹⁶

Templari su poznati po tome da su često nazvani i prvi bankari u Europi. Njihovo povjerenje je igralo ključnu ulogu u tome da im i veliki i mali ljudi mogu sigurno založiti novac i vrijedne predmete, uz novac koji im je bio doniran. Novac i materijalne predmete su čuvali u svojim neosvojivim tvrđavama, a dvije velike bankarske baze su im bili Pariški hram i Londonski hram. Bankarski sustav nije funkcionirao samo na pričuvi stvari, nego su davali i novčane zajmove vrlo visoko pozicioniranim osobama. Osim toga poznat je i slučaj u kojem su primali i oporuke, te je u jednoj glasilu ako se sastavljač oporuke ne vrati iz rata, templari preuzimaju ulogu raspodjele dobara tog čovjeka, a Red preuzima

¹⁵ H. Nicholson, W. Reynolds, 2004, str. 13-15.

¹⁶ H. Nicholson, W. Reynolds, 2004, str. 24-26.

vlasništvo nad zemljom dok njegovi nasljednici ne postanu punoljetni. Njihove, modernim rječnikom, poslovnice nisu radile na velike blagdane i dane kada se štovalo svece bitne za Red. U Pariškom hramu je bilo više od 60 aktivnih računa, a njihovi vlasnici su bili kraljevi, plemići i svećenici. Kao i moderne banke, templari su kroz jednu godinu nekoliko puta slali izvještaj što se događa s njihovim računima.¹⁷ Templari su profit ubirali od kamata koje nisu često navodili u svojim dokumentima ili bi ih naveli zaduženiku kao troškove koje mora dodatno platiti. Odigrali su veliku ulogu i u lokalnoj i međunarodnoj trgovini. Talijanski trgovci su Redu plaćali da osiguraju njihove pošiljke žita na prostor Sirije, a zbog čestih putovanja u križarski rat stvorila se međunarodna trgovačka povezanost. Na lokalnoj razini pomogli su uspostaviti trgovinu kroz tjedne tržnice i godišnje sajmove. Novac im je stizao i od prodaje proizvoda koje su ubirali na svojim zemljištima: od uzgoja životinja (npr. uzgoj ovaca u Engleskoj) i poljoprivrednih kultura i prodajom istih.¹⁸

Pad Edesse pred kraj 1144. godine bio je samo povod na Drugi križarski rat. Drugi križarski rat trajao je od 1147.-1149. u kojem su sudjelovali kraljevi Luj VII. francuski i Konrad III. svetog rimskog carstva. Luj VII. je svoj pohod financirao upravo putem templara i njihovih zajmova njemu jer kralj nije htio prodavati svoja zemljišta.¹⁹ Njihova posudba Luju VII. iznosila je 2000 srebrnih maraka i 30.000 livri što je skoro templare dovelo do granice bankrota. Ovaj zajam je vezao templare i dinastiju Capet sve do njihovih progona u 14. st. Povezanost se vidi i u činjenici da je blagajnik hrama u Parizu gdje je bila njihova glavna riznica, bio i jedan od glavnih službenika u vladajućoj dinastiji, a nasljednik, Filip II. koristio se novcem templara kao svojom kraljevskom riznicom.²⁰

¹⁷ S. Martin, 2004, str. 47-51.

¹⁸ K. M. Setton, 1969, str. 199.

¹⁹ N. Housley, 2008, str. 62.

²⁰ S. Martin, 2004, str. 48.

Kršćanska vojska je u Drugom križarskom ratu odlučili napasti Damask, no zbog loše percepcije količine vojnika, zapadna vojska je bila nadbrojena od strane islamske i došlo je do povlačenja iz Sirije.²¹

Godine 1187. papa Urban III. poziva na treći križarski rat u kojem su sudjelovali Fridrik I. Barbarossa, Filip II. i Henrik II. koji vrlo brzo umire i nasljeđuje ga sin Rikard. Najveći protivnik u ovom ratu kršćanskoj vojsci bio je Egipatski sultan Saladin, osnivač Ajubidske dinastije. Znamenita bitka kod Hattina 1187. završila je velikom pobjedom Saladinove vojske koja je pola kršćanske vojske pustila, a pola odmah lišila života. Jeruzalem je pao u muslimanske ruke vrlo brzo nakon toga. Jedini veći uspjeh rata je to što je Rikard I. zauzeo Akru.²²

Papinstvo se nije moglo oduprijeti svojim financijskim troškovima tako da su i oni, još od vremena pape Aleksandra II. oko 1163. postali zavisni o templarskim posudbama. Kako bi se dalje financirali križarski ratovi, osmišljen je porez za kler kojeg su uplaćivali u templarskim i hospitalskim preceptorijima, kojeg su onda ti redovi prenosili u Jeruzalem. Uz pomoć poreza se na taj način i financirao peti križarski rat. Osim Luja VII., ostali vladari kao što su: kraljevi Aragona, engleski kraljevi Henrik II i Ivan su također pitali templare za financiranje svojih odlazaka u križarske ratove, a i osobne ratove za svoju zemlju.²³

U Petom križarskom ratu 1217. sudjelovali su templari, hospitalci i teutonci, uz kralja Andriju II. Ugarskog i kneza Leopolda od Austrije. 1219. uspjeli su zauzeti važniju luku Damiettu na ušću Nila, ali vojska predvođena egipatskim sultanom Al Kamilom ih je pobijedila, a papin legat Pelagio je predao Damiettu 1221. godine kako bi spasio križare

²¹ N. Housley, 2008, str. 10-11.

²² H. Nicholson, 1997, str. 28-29., 32-33.,35.,38.

²³ S. Martin, 2004, str. 50-51.

i svi su se povukli u Akru, ostavivši Jeruzalem još jednom u muslimanskim rukama.²⁴ Šesti križarski pohod pokrenut je na inicijativu cara Svetog Rimskog Carstva, Fridrik II. koji je trebao sudjelovati u prošlom križ., ali mu se sada ukazala bolja prilika da si kroz bračnu vezu osigura titula kralja Jeruzalema. Dva puta ekskomuniciran od strane pape Grgura IX, Fridrik II. je na svoj pohod krenuo sam i bez pomoći templara i hospitalaca, osim teutonaca koji su podržali svog njemačkog cara. Došlo je do dogovora između Fridrika II. i sultana Al Kamila o primirju na 10 godina, a veliki dio Jeruzalema vraćen je u kršćanske, tj. sada Fridrikove ruke. Car je zabranio templarima i hospitalcima povratak u svoje utvrde (Tortosa i Chastel Blanc templarima, Marqua i Krak de Chevaliers hospitalcima), a brdo hrama ostalo je pod muslimanskom vlašću. Fridrik II. se okrunio za kralja Jeruzalema 1229. godine i u gradu je ostao puna dva dana. Car je dobio ono što je htio i vratio se u Europu gdje je trebalo održavati veliko carstvo, no u strahu od templara zbog njihove jakosti i povezanosti s papom, kada se vratio u Italiju, dao je oduzeti svu imovinu koju su takvi vojni redovi imali te potom uhititi templare.²⁵

Primirje je brzo isticalo i pokrenuo se novi križarski rat 1239. godine poznato kao „Barunski križarski rat“ s malenim uspjehom, ali je zato pokrenut Sedmi križarski rat 1244. godine s ponovnim ciljem slabljenja Egipta i sultana. No ovog puta su se umiješali horezmijski Turci čije je carstvo palo pred provalom Mongola, a oni su spas vidjeli u Jeruzalemu kojeg su osvojili iste godine, a ostao je do daljnjeg u muslimanskim rukama. Bitka kod La Forbie je jedna od krvavijih bitaka križarskih ratova.²⁶ U bitci je sudjelovalo sve skupa oko 900 templara, hospitalaca i teutonaca, a vratilo ih se: 33 templara, 26 hospitalaca i 3 teutonca. Ubijeno je oko 5000 Francuza, a najmanje 800 ih je zarobljeno

²⁴ M. Haag, 2013, str. 264-265.

²⁵ M. Haag, 2013, str. 266-268.

²⁶ S. Martin, 2004, str. 99.

i odvedeno u ropstvo.²⁷ 1250. godine je 280 templara izgubilo život u još jednom sukobu, a prilikom povlačenja križarske vojske, Mameluci su zarobili francuskog kralja Luja IX. čiju su otkupninu platili templari.²⁸ Sukobi se ne stišavaju ni na strani kršćanske vojske koja je sada u međusobnom sukobu (templari i hospitalci nisu nikada bili u prijateljskim odnosima) i kršćanske vojske s muslimanskom. Najveći gubitak dogodio se 1268. godine kada je egipatski sultan Baibars opkolio Antiohiju i zauzeo je. Nakon 171 godine prva kršćanska državica nastala na području Levanta sada je pala, a njenim padom primjetno je bilo i opadanje kršćanske vjere na području Sirije koja se nije mogla boriti s naletima Islama.²⁹

U nadolazećem razdoblju dogodio se još jedan (ili dva) križarski rat, posljednji u svojoj seriji ratova koji nije završio gubitkom, ni pobjedom nego zatišjem jer Osmi križarski rat, kao kratka ekspedicija francuskog kralja Luja IX. koji je krenuo 1270. godine za Tunis, gdje se i razbolio sa svojim vojnicima i umro. Deveti kao posljednji križarski rat nastavlja se na ovu kratku kampanju i traje do 1272. godine unutar čega je sultan Baibars zauzeo posljednje utvrde templara i hospitalaca. Napredovanje islamske okupacije na sva veća i manja uporišta križara nastavilo se do pada Akre 1291. godine. Padom Tripolija 1289. godine nadzirao se budući kraj zapadne uprave na Levantu. Za svoj posljednji put, križarima su u pomoć došli svi dostupni članovi jednog od tri reda kako bi obranili Akru. Zidovi grada su oštećeni katapultima, a konstantnim napadima vojske, sultan se uspio probiti unutra. Stanovnici i križari su masovno hrlili na brodove da odu iz nimalo „Svete“ zemlje. Do noći grad je bio osvojen. Egipatski sultan Al- Ashraf

²⁷ S. Martin, 2004, str. 99, M. Haag, 2013, str. 272

²⁸ M. Haag, 2013, str. 273.

²⁹ K. M. Setton, 1969, str 578.

je nakon povlačenja svih križara se odlučio na uništenje svih preostalih utvrda kako se ponovno ne bi uspostavio *Outremer*.³⁰

3. Dinastija Capet u kasnom 13. stoljeću

Dinastija Capet u Francuskoj vladala je od 987. do 1328. godine gdje je unutar tog razdoblja postala pravi uzor srednjovjekovne europske države sa velikim teritorijem, jakom upravom, značajnim ratovima i nezanemarivim vladarima. Kroz cijeli srednji vijek postoji povezanost između rata, vjere i države, a kao najbolji primjer cijelog tog skupa je Francuska za vrijeme vladavine Kapetovića. Nekoliko generacija francuskih kraljeva se moglo pohvaliti da su sudjelovali u križarskim ratovima, iako njihovo sudjelovanje nije dovelo do većih uspjeha. Kraljevi ove dinastije su uživali u velikom društvenom statusu, ali njihovi vazali su bili mnogo moćniji od njih tako da su kraljevi tražili gdje bi mogli ojačati svoj kraljevski autoritet. Odgovor je ležao u crkvi i drugim vjerskim ustanovama. Za vrijeme Prvog križarskog rata kralj je bio Filip I. koji nije sudjelovao u križarskom ratu bacajući plašt sramote nad dinastijom. Nakon Prvog križarskog rata Kapetovići su se povezali sa njegovim junacima koji su sada uživali u visokom statusu i tražili su vlast, a tu bi im uskočili francuski kraljevi. Uloga francuskih kraljeva u križarskim ratovima 12. i 13. stoljeća postaja je značajnija do te mjere da su sami kraljevi pozivali pisce, umjetnike, arhitekte i kroničare koji će na razne načine zapečatiti njihovo sudjelovanje u ratovima. Drugi križarski rat vođen je od strane francuskog kralja Luja VII. i završio je krajnjim neuspjehom, ali njihov autoritet nije bio poljuljan. U 13. stoljeću odaziv na križarski rat se smatrao dužnost u Francuskoj tako da kraljevi odlazak na Istok nisu ni

³⁰ K. M. Setton, 1969, str. 581-582, 593-598.

izbjegavali jer su znali koliko bi to moglo naštetiti njihovom ugledu. Luj VIII., Luj IX. i Filip III. su umrli u njima stvarajući sliku o požrtvovnim kraljevima koji su prolili svoju krv za spasenje Krista.³¹

Nijedan vladar nije uspio bolje spojiti vjeru, ratove i državu u bolju cjelinu nego francuski kralj Luj IX., poznatiji kao i Luj Sveti. Za vrijeme vladanja širi diplomatske veze po Europi, a papa mu se sve više priklanja nakon njegovog sukoba sa Fridrikom II. Luju IX. kao i njegovim prethodnicima bilo je važno otići u križarski rat za koji je kasnije izdvojio 1,5 milijuna livri. Kralj je dugoročno uspio popraviti državnu upravu otpuštajući ili kažnjavajući korumpirane zaposlenike. Sudjelovao je u Sedmom križarskom ratu u kojem je bio zarobljen. Nakon povratka shvaća da se papa previše miješa u kraljevske poslove i zahtjeva striktno odvojene države i crkve. Uspostavio je odličnu unutarnju upravu pomoću svojih kraljevskih izvidnika i parlamenta, donio je fiskalnu reformu u smislu kovanja novca koji je trebao ostaviti visoku kvalitetu. Sudjelovao je u križarskom ratu iz 1248. i onom iz 1270. u kojem je i skončao. Njegovom smrću na prijestolje dolazi Filip III. koji je od Luja naslijedio moćnu državu, a njegov zadatak je sada samo bio nastaviti širiti granice Francuske. Nastavlja kao i otac voditi moćnu unutarnju politiku, što dokazuje činjenica da se samo kada je situacija zahtijevala služio porezima kako bi napunio blagajnu i iskoristio to za rat. Filip III. ušao je u rat sa pirinejskim državicama zbog pripajanja Navare. Karlo Anžuvinski, brat kralja Luja IX. osvojio je Siciliju i izbacio dinastiju Hohenstaufen, što se pak nije svidjelo Aragonskoj dinastiji sa kraljem Petrom III. koji je preko žene pretendirao na Sicilijansko kraljevstvo. Već od prije odnosi Filipa III. sa ibernskim vladarima nije bio u dobrim odnosima pa nije ni dugo trebalo čekati da se krene u pohod protiv Aragona. 1285. Filip III. kreće na Aragon. Francuska vojska bila je okružena sa svih strana i naređeno je povlačenje vojnika preko Pirineja. Filip III. ostavio

³¹ S. Donnachie, 2016, str. 178-180.

je iza sebe goleme gubitke ljudi, a i novca. Umire pri povratku natrag u zemlju, a iste godine ga nasljeđuje sin Filip IV.³²

4. Položaj crkve i pape pred kraj 13. stoljeća

Trinaesto stoljeće značajno je u povijesti papinstva jer je upravo to stoljeće prikaz jačanja i opadanja papinske moći unutar Europe. Unutar ovog stoljeća imamo jake i značajne pape koji su nagoviještali nove križarske ratove, nadzirali kraljevsku moć u određenim državama i kreirali njihovu sudbinu, dok sa druge strane imamo vrlo slabašne pape koji su postavljeni na prijestolje kao marioneta da se lagodno upravlja njima. Upravo zbog umiješanosti na lokalnoj razini, vladari se počinju odmicati od pape i tako njihova moć opada. Slabost papinske uprave vidljiva je iz događaja da se papa na početku 14. st seli iz Italije kojom je vladao kao vjerski monarh i seli u Avignon odakle će vladati do 1378. Hohenstaufovci su kroz svoje vladanje bili okarakterizirani kao progonitelji Crkve čije su radnje označena kao zlodjela protiv vjere. Zahvaljujući Fridriku II. i njegovom uspjehu u križarskom ratu, papa Grgur IX. odlučio se ponuditi caru mir u smislu da car ne bude više izopćen, a Papinska država dobiva autonomiju, no takvo stanje mira nije bilo dugoročno. Jedino mu je preostalo brinuti se o napredovanju križarske vojske u Svetoj zemlji i kako natrag spojiti Istočnu i Zapadnu crkvu. Uspjeh se nije pronašao ni u jednoj od te dvije stvari. Posljednja četvrtina 13. stoljeća obilježena je opadanjem papinske moći i prevlasti zapadne uprave na istoku. Pape su uvelike ulagali u nove pohode, ali sve veći teritorijalni gubitci postavljali su pitanje vremena kada će križarski teritoriji biti osvojeni.

³² W. C. Jordan, 2008, str. 289-291, 294, 297, 299-302.

Posljednji papa koji se pokušao oduprijeti sve jačim europskim vladarima koji nisu dopuštali da ih papa kontrolira bio je Bonifacije VIII.³³

Bulom *Unam Sanctum* papa Bonifacije VIII. je želio vratiti moć papa kakvu su imali u 11. i 12. stoljeću, ali 13. stoljeće je razdoblje kada se europski vladari uzdižu poviše Petrovog zamjenika“, a vlast nad narodom prisvajaju sebi ostajući i dalje u kršćanskom duhu. Sada jaki francuski i engleski vladari nisu bili spremni odobriti nešto što bi jasno dokazivalo da su oni podređeni papi.³⁴

5. Templari nakon pada Akre 1291.

Nakon izglednog gubitka križarskih država na Istoku templari i ostali redovi izgubili su svoju funkciju na tom području. Odavno se počelo pričati da će se glavni redovi morati spojiti u jedno jer njihova međusobna netrpeljivost, kako pojedinci tog vremena kažu, dovela je do gubitka Svete Zemlje. Papa Nikola IV. bio je gorući zagovornik novih križarskih ratova, pa je htio poslati križare da brane Cipar i Armeniju i kako bi dodatno blokirali trgovinu mamelučkih luka. Na skupu provincijskih vijeća razmatralo se o spajanju templara i hospitalaca, no do realizacije planova nije došlo jer je Nikola IV umro 1292. Od kako je francuski kralj Luj IX. umro u križarskom pohodu 1270. godine, od tada su francuski kraljevi sve manje izdvajali novca za financiranje križara na Istoku. Francuska je u tom periodu vodila mnoge ratove i s Engleskom i Aragonom, uz dodatne sukobe unutar dinastije. Tako se kraljevstvo počelo oslanjati na papinstvo s kojim su nastoji držati dobre odnose, koje će pak kasnije Filip IV. i iskoristiti.³⁵

³³ J. A. Watt, 2008, str. 107, 129, 134, 137, 153, 158.

³⁴ D. Abulafia, 2008, str. 10.

³⁵ P. Edbury, 2008, str. 866-867.

Templari, hospitalci i teutonci su nakon 1291. godine reorganizirali svoje ciljeve postojanja i pokušali naći nove baze odakle će djelovati. Veliki ogranak templara postojao je na Cipru još od zauzimanja otoka od strane engleskog kralja Rikarda II., a njihovo sjedište se nalazilo u gradu Limassol. hospitalci i teutonci su se okrenuli pomorskoj trgovini. hospitalci su kao i templari nakon pada Akre također svoje uporište našli u Cipru, a 1306. godine osvojili su otok Rodos odakle su dalje nastavili postojati. Teutonci su svoje uporište pak smjestili u Pruskoj gdje su sudjelovali u križarskim ratovima protiv pogana na Baltiku.³⁶

Francuski kralj u ovo vrijeme sudjeluje u drugačijoj vrsti ratova protiv Flandrije koja se borila za neovisnost od krune i za prevlast u Gaskonji za čiju se zemlju borio i engleski kralj. Za te pohode trebalo je izdvojiti ogromne svote novca koje kraljevstvo nije imalo. Filip IV. je naslijedio dugove prošlih Kapetovića (npr. njegov otac Filip III. vodio je rat protiv Aragonskog kraljevstva za čiji su rat troškovi iznosili 1.5 milijuna livri), a sve je to paralelno morao financirati. Povjesničari procjenjuju da je njegov rat s tadašnjim engleskim kraljem iznosio 1,73 milijuna livri. Francusko kraljevstvo nije dobivalo velike iznose redovnog poreza, a neredoviti porez su prikupljala feudalna društva koje pak nitko nije uvelike kontrolirao, pa dijelovi poreza nisu ni stizali do riznice.³⁷ Prikupljanje kraljevskih prihoda unutar cijele Francuske bilo je dodijeljeno Huguesu de Pairaudu, jednom od vođa Reda templara, koji je zamalo postao i veliki meštar. U znak zahvalnosti zbog templarske službe kraljevstvu, Filip IV. 1304. godine potvrđuje sve njihove privilegije, a iste godine u novoj odredbi tj. *Odonnance* daje im dodatne nove privilegije i zahvaljuje im se na njihovoj srdačnoj suradnji. Zapitamo li se zašto Filip IV., koji se trenutno nalazi u financijskoj krizi koja je zapravo trajala cijelo njegovo vladanje, stalno

³⁶ S. Martin, 2004, str. 112-113.

³⁷ M. Barber, 2006, str. 44-45.

daje povlastice i darove templari? Odgovor leži u činjenici da je zasigurno u više navrata templare pitao za posudbu novca, no nikada im nije mogao vratiti taj novac. O točnom iznosu duga Filipa IV. prema templarima nemamo informacija, ali poznata je crtica iz „dužničkog“ odnosa da je 1299. godine zatražio 500.000 livri od templara kako bi to dao u miraz svojoj sestri Margareti koja se udala za engleskoj kralja Edvarda I. iz diplomatskih razloga.³⁸

Vrlo brzo nakon pada Akre umire tadašnji veliki meštar Theobald Gaudin i nasljeđuje ga posljednji meštar templara – Jacques de Molay. Molay je dolazio iz Burgundije i sa samo 27 godina postaje templar, a 1292. godine je stao na čelo Reda. Stavio je na sebe zadatak da kroz 1290.-ih obnovi Red na Istoku jer i templari koji su do sada sudjelovali u križarskim pohodima su se vratili u Europu kako bi se oporavili ili kompletno povukli iz službe. Borio se da i dalje bude dostupna sloboda kretanja ljudi i robe sa Zapada na Istok jer je to dosta utjecalo na financijski dio Reda. Suprotno tome, dođe li do onemogućavanja slobodnog kretanja, gubi se udio u trgovini, a onda tako i izostaje financijski dio s kojim bi se opremili templari za ponovni pohod na Istok. Zbog toga Jacques de Molay kreće 1293. godine po Europi, točnije u Marseille, Languedoc, Kataloniju i Englesku gdje je obilazio preceptorije da dobije uvid u financijsko stanje. Našao se i s papom Bonifacijem VIII. i Karlom II. Napuljskim gdje su mu oba obećali privilegije na Cipru i mogućnost izvoza robe kroz Apuliju bez da plaćaju porez. Posjetio je i Pariz gdje je na kraljevskom dvoru molio za sličnu uslugu. Izvori dokazuju da se kroz to posljednje desetljeće 13. stoljeće doista povećao broj prijevoza robe i dobara upravo iz krajeva Apulije, Marseillea i Katalonije što potvrđuje da im je francuski kralj izašao u susret.³⁹

³⁸ H. C. Lea, 2010, str. 252.

³⁹ M. Barber, 2006, str. 18, 20.

Nada za ponovne križarske ratove nije utihnula ni nakon smrti pape Nikole IV. Godine 1300. Jacques de Molay i kralj Cipra Henry II počeli su opremiti flotu koja je sadržavala 16 galija s kojima bi ponovno krenuli u osvajanje Svete Zemlje. Pred kraj iste godine krenuli su na Istok s namjerom da zauzmu posljednje templarsko uporište koje je palo vrlo brzo nakon Akre, grad Tartos (*Tortosa*). Na grad je krenulo oko 600 ljudi, a od njih su 150 bili templari. Oni nisu uspjeli zadržati prevlast u gradu. Oko 120 ljudi je otišlo do Ruada (dan. Arwad), malenog otočića odmah nasuprot Tartose, kojeg su koristili kao uporište za tu kampanju. Gazan, vladar Ilkanida, pozvao je u pomoć Cipar da mu se pomognu boriti protiv istog neprijatelja – Mameluka. Nažalost Gazan je smatrao da se radi samo o potvrdom dogovoru, a da će onda nekada kasnije u dogledno vrijeme boriti skupa protiv Mameluka, dok su križari smatrali odmah da mogu očekivati suradnju i vojnu pomoć. Pohod je propao jer su se Mameluci nakon zime 1302. godine sakupili i prisilili križare na predaju. Templari su bili zarobljeni, a 40-ak ih je još bilo živo u zatvoru nekoliko godina poslije, dok je većina umrla jer im je bila ponuđena sloboda u slučaju da se odluče povući iz Reda, ali odanost Redu je bila jača. Molay je shvaćao da je za novije pohode potrebno imati veću i jaču flotu brodova, a uz to i dodatno ljudstvo.⁴⁰

S druge strane u istom periodu kralj Filip IV. se nosi sa svojim problemima u vezi tadašnjeg pape Bonifacija VIII. Papa je 1301. godine počeo optuživati kralja da je nesposoban za vladanje i javno mu se izruguje, a pred kraj te godine papa iznosi u zapisu zvanom *Asculta fili* da „optužuje kralja i njegove ministre za nanošenje višestrukih nepravdi francuskim crkvama“ uz to da su i počinili teška djela nad stanovnicima kraljevstva. Filip IV. izdaje 1303. *Ordenans Grande* u kojoj je sadržana reforma kraljevstva. Nove reforme su nadahnute reformama koje je bio uveo Luj IX. Kraljevski službenici su očito sami sebi zadali više ovlasti nego što im je to propisano od strane

⁴⁰ M. Barber, 2006, str. 22.

kralja pa se jednim djelom reforma ticala i njih i njihovog obuzdavanja. Ova reforma je dakako bio odgovor na papine provokacije i zapise.⁴¹

Papi je bilo u cilju kako je već spomenuto, postaviti sve kraljeve ispod sebe, a da on bude vjerski upravitelj Europe i da su mu svi podređeni – što je i izrekao bulom *Unam Sanctam*, no pojavio se neočekivani prevrat u religiji koji je jačao još u 13. stoljeću – začetak Galikanske crkve. Po pogledu Galikanske crkve Isus Krist je ustanovio episkopat izravno u apostolima, a ne preko Svetog Petra, što onda postavlja ulogu pape u drugi plan. Stvaranje državne i odvojene Crkve od one u kojoj je papa vladao samo je povećalo tenzije između pape i Filipa IV. Priznanje te Crkve od strane francuske krune se dogodilo 1385. godine za vrijeme kralja Karla VI. iz dinastije Valois.⁴²

Istog dana kada je izdana bula *Asculta fili* izdana je i bula *Ante promotionem nostram* u kojoj papa Bonifacije VIII. poziva prelate u Francuskoj da stanu uz njega i da nastave promicati katoličku vjeru i ispravljati kraljeve pogreške u vladanju. U ovoj buli se našla i prijetnja kralju da će u slučaju da bude zaustavljao rad prelata, kralj biti ekskomuniciran.⁴³ Filip IV. odbio je papine optužbe, ali želio je još dodatno osramotiti papu i stoga je u rujnu 1303. poslao svoje suradnike, među njima i Guillaumea de Nogaretu koji je godinu prije podmetnuo optužbe protiv pape koje su uključivale ubojstva, idolopoklonstvo, herezu i još mnogo toga. Suradnici su krenuli u Anagni gdje su se sukobili s papom i zarobili ga na nekoliko dana. Filipovi suradnici su prijetili papi i po planu su ga trebali odvesti u Francusku no nisu imali dovoljno financija za taj potez. Papu su oslobodili, ali se nije oporavio i preminuo je sljedećeg mjeseca u svojim 80-im godinama.⁴⁴

⁴¹ E. A. R. Brown, 2012, str. 9.

⁴² H. Kaminsky, 2008, str. 687.

⁴³ E. A. R. Brown, 2012, str. 10.

⁴⁴ M. Barber, 2006, str. 32.

Novi papa Benedikt XI. pokušao je odmaknuti Filipa IV. iz događaja u Anagni u smislu da se samo kazni njegove suradnike, pa je tako na početku 1304. godine poništio sve kazne koje su bile upućene kralju, ali Nogaret je i dalje bio izopćen. Od tada se Nogaret bazirao na suđenja na strani kraljevstva, a kasnije je odigrao veliku ulogu u suđenjima templarima. Papa Benedikt XI. umire u srpnju 1304. godine, a među „prorimskim“ i „profrancuskim“ kardinalima se rodilo rješenje o kompromisu – novi papa Klement V.⁴⁵

Klement V. postao je papa pred kraj 1305. godine i nije dugo razmišljao da pokrene novi križarski rat. Templari i ostali redovi su u ovom periodu skoro pa nepodobni za sudjelovanje u bilo kakvom ratu, ali Crkva je i dalje uvijek računala na njih. Treba naglasiti da nisu sva članovi Reda templara bili vojnici i da je tih vojnika nakon povlačenja s Istoka bilo nedovoljno za nove kampanje, uz to su bili i „raštrkani“ po Europi pa ih je bilo teže okupiti. Papa se obratio velikom meštru Jacquesu de Molayu, a on je krenuo u organiziranje sastanka na Cipru u kolovozu sljedeće godine. Papa je sastanak prebacio za studeni u Poitiers gdje je dodatno pozvao upravitelja hospitalaca Foulques de Villareta, no ono je odgođeno zbog papinog zdravlja. Molay se zaozbiljno ponadao da će papinstvo pokrenuti novu križarsku ekspediciju, ali epoha križarskih ratova je bila završena.⁴⁶

1306. godine buknuo je nezadovoljstvo građana zbog Filipovog učestalog kvarenja novca. Filip IV. je, već spomenuto, 90-ih godina 13. stoljeća sudjelovao u višestrukim sukobima koji su financijski oštetili Francusku, stoga je trebalo naći rješenje kako efikasno i brzo sakupiti novac. Kralj je učestalo počeo zahtijevati prisilni zajam od klera, trgovaca i gradskih zajednica. Od zajmoprimca, u ovom slučaju kralja, se očekivalo

⁴⁵ W. C. Jordan, 2008, str. 308.

⁴⁶ M. Barber, 2006, str. 23

da se pozajmljeni iznos novca vrati, no kako su mnogi očekivali kralj im nikada nije vratio novac, a oni su kako bi sebe donekle osigurali njemu donosili poklone u manjem iznosu. Poznat je slučaj u kojem je kralj molio jednog službenika da mu pozajmi 300 livri uz opravdanje da je to za potrebe kraljevstva, a službenik mora dati zajam kako bi dokazao „ljubav i vjernost prema kraljevstvu“. Preko ovakvih prisilnih zajmova kraljevska riznica bila je punija za 630.000 livri. U razdoblju od 1295. do 1306. Filip IV. je nekoliko puta srozao vrijednost kovanog novca, a vrijednost novca se srozala na 1/3 prijašnje vrijednosti. Zbog toga se i podigao ustanak u Parizu predvođen siromašnim i običnim građanima, a kralj se sakrio u templarsku tvrđavu gdje su ga štitili i nisu dopuštali nikome da uđe. Građani ljuti što ne mogu doprijeti do kralja utjehu su našli u provaljivanju kuće koja je pripadala Stefanu Barbetu, bogatom Parižaninu za kojeg se sumnjalo da je nagovarao kralja da nastavi kvariti novac. Kralj je kasnije uspostavio red samo oružjem pa je mnogo ustanika poginulo, a oni koji su zarobljeni su obješeni početkom 1307. godine.⁴⁷

Zanimljivo je nadodati da je kralj Filip IV. nakon smrti svoje žene Joan od Champagne i Navarre 1305. postao još dodatno pobožan i zabrinut za spasenje njegove duše nakon smrti. Odlučio je potražiti pomoć kod pape Klementa V. kojemu je ispovjedio da mu je žao što je izdao povjerenje svog naroda, ali da su ga neprijatelji prisilili na kvarenje novca i da je spreman nadoknaditi izgubljen novac trgovcima i građanima. Do te nadoknade nije nikada došlo. Kralj je priznao papi da mnoge subvencije i olakšice koje daje su naštetile riznici i zbog toga je morao oduzimati crkvi njene posjede. Kralj je zapravo samo tražio izgovore za svoja djela i nadao se da će mu papa dati neku duševno olakšanje što je Klement V. i učinio uvjeravajući ga da će njegovi problemi biti riješeni. Filip IV. upao je u vjersku krizu gdje se bojavao za svoju dušu da nije dovoljno čista za raj,

⁴⁷ M. Barber, 2006, str. 50-52.

a sve vrijeme mu je bio cilj da postane vjerski uzor u Europi. Sukladno s tim naglašenim ciljem, herezama nije bilo mjesto u Francuskom kraljevstvu.⁴⁸

Po Francuskoj su 1305. godine, iako su postojale i prije, buknule glasine o templarima da sudjeluju u heretičkim događajima. Filipa IV. kao pobožnog kralja to je zabrinulo i otvoreno je razgovarao o tome s Klementom V., a njegov suradnik Guillaume de Nogaret dobio je zadatak da istraži te činjenice. Nekako je izvukao podatke da je optužba za herezu točna no papa nije bio uvjeren u to. Veliki meštar de Molay zatražio je osobno istragu unutar svog reda kako bi smirio tenzije.⁴⁹

Kraljev dug pomalo je nagrizao državu iznutra, a nije postao ni jedan brži način da se goleme svote novca odjednom pojave u riznici osim da kralj počne oduzimati imovinu bez razloga bogatim građanima. U skupinu bogatih građana spadali su Langobardi, Židovi i templari. Langobardi su bili trgovci i bankari podrijetlom iz talijanskih gradova-državica. Posebno se ističu Albizzo i Musicatto Guidi koji su bili kraljevski blagajnici i primatelji poreza 1290-ih. godina. Za kralja su uspjeli iznuditi zajmove u iznosu od 600.000 livri od drugih Talijana, a osobno su mu još pozajmili 200.000. Progon Langobarda počeo je još prije 1300. godine, a 1311. godine Langobardi su uhićeni, a njihova dobra oduzeta. Sa Židovima se na sličan način postupalo: 1295. godine su u gradu Beaucairu prisiljeni da dio svoje dobiti predaju državi i uz to otkriju privatne financijske ugovore koje su sklapali sa svojim klijentima. Uhićenje Židova nastupilo je u srpnju 1306. godine po cijeloj Francuskoj, a njihova imovina je zaplijenjena i izbačeni su iz kraljevstva.⁵⁰

⁴⁸ E. A. R. Brown, 2012, str. 6, 11, 13.

⁴⁹ J. R. Strayer, 2019, str. 288-289.

⁵⁰ M. Barber, 2006., str. 52-53.

Propast Reda templara nije bio ni na vidiku kada je po prvi put francuski kralj Luj VII. 1148. godine pitao Red za zajam. Od tada su templari i kruna povezani na financijskoj razini, što ih je na kraju koštalo i njihovih života. Od 13. stoljeća su služili u kraljevskoj riznici, a njihov Hram u Parizu je isprva služio da tamo kralj depozira svoj višak prihoda. No svaki nasljednik je tamo ostavljao sve manje količine novca, a sve se više povećavala svota zajma koju su podizali. Već je kralj Filip III. pokušao umanjiti ulogu templara u kraljevskim krugovima, a za vrijeme Filipa IV. su odavno izgubili svoju ulogu i pokušali su zabraniti da se templarima dodjeljuju nova zemljišta stečena preko *mainmorte*⁵¹ Kraljevo povjerenje prema njima se promijenilo i od sredine 1290.-ih pomalo gube na utjecaju što je vidljivo iz činjenice da je kralj svoje dvorsko bogatstvo prenio iz Pariškog Hrama u Louvre smatrajući da templari više ne mogu pružati istu dozu sigurnosti kao i prije.⁵²

U proljeće 1307. godine papa Klement V. sazvaio je dogovor s templarima i hospitalcima gdje su razgovarali o mogućem novom križarskom pohodu i o ideji sjedinjena tih dvaju reda. Foulques de Villaret, vođa hospitalaca nije se slagao za ujedinjenje, a po pitanju križarskog rata odobravao ga je, ali da bi se ta dva reda borila odvojena na Istoku neovisno jedan o drugom. Hospitalci su osvojili otok Rodos 1306. godine koji je do tada pripadao Bizantskom Carstvu i stvorili su si novu bazu. Molay je prošlog puta nakon neuspjele opsade Rauda uvidio da je veliki problem nedostatak ljudi i brodova i zato je sanjao o velikom i pravom križarskom ratu. Njegova ideja je bila da se pozovu vitezovi iz Španjolske, Njemačke, Sicilije, Engleske i Francuske i da se podigne

⁵¹ Mrtva ruka (fran. *Mainmorte*) je običaj kada bi kmet umro bez osobe koja bi naslijedila njegovu zemlju i njegove dugove, njegov posjed bi pao u "mrtve ruke" i vratio bi se njegovom gospodaru. Običaj je bio zastupljen u kasnom srednjem vijeku. T. Evergates, 1995, " *Mainmorte*", *Medieval France, an Encyclopedia*," ur: W. W. Kibler, G. A. Zinn, J. Bell Henneman Jr., L. Earp, Garland Publishing, Inc. New York & London, 1995, str. 1095.

⁵² M. Barber, 2006, str. 53-54.

velika vojska (između 12000 i 15000 vojnika), a tu bi silnu vojsku prevezli venecijanski i đenovški brodovi na Cipar i od tamo u Palestinu. Ovo je bila više želja nego mogućnost jer je trebalo provjeriti koliko bi uopće vitezova moglo sudjelovati u takvom velikom pohodu nakon godina i godina ne aktivnosti. Po pitanju spajanja redova Molay se složio sa Villareton i nije bio za to, iako je istakao da bi ujedinjenje moglo imati neke svoje prednosti.⁵³

Red templara nije bio spreman na ono što će se dogoditi u listopadu. Kralj Filip IV. je već u rujnu spremao masovna uhićenja templara po cijeloj Francuskoj pod izlikom da su templari napustili svoja vjerska uvjerenja, da izvode magične obrede, da niječu Isusa Krista i još mnogo toga. Stvarna uhićenja dogodila su se u zoru u petak 13. listopada 1307. godine. Za Red je ovo bilo posve iznenada jer je dan prije Molay bio na obiteljskom sprovodu, a 10-ak dana prije regrutiran dio vojnika, Nakon uhićenja slijedilo im je suđenje.⁵⁴

6. Suđenje templarima

U cijelom procesu suđenja templarima ističu se dvije osobe, uz naravno kralja i papu: jedna već spomenuta Guillaume de Nogaret, a druga je Guillaume de Paris, inkvizitor koji je ujedno bio i kraljev ispovjednik. Njih dvojica su u potpunosti znala što se sve događa iza kulisa i kako će se plan odvijati. Dapače, Guillaume de Paris je organizirao uhićenje templara na području njegove jurisdikcije, a općenitom organiziranju pomogao je kralj sa svojim naredbama. Plan uhićenja izdan je 14. rujna 1307. godine sa svojim uputama: prvi korak je bio istražiti sve templarske kuće. Na dan

⁵³ M. Haag, 2012, str. 295-296.

⁵⁴ M. Barber, 2006, str. 60-61.

uhićenja kraljevi službenici su morali objasniti zašto su uhićeni i nakon toga popisati i zaplijeniti imovinu kraj koje su postavljeni službeni čuvari. Nakon što su templari odvedeni i izolirani jedni od drugih krenulo je ispitivanje, a po potrebi ih se mučilo kako bi rekli istinu. Ispitivači su braći obećali oprost ako iskažu istinu i vrte se svojoj istinskoj vjeri, a ako odbiju upozorili bi ih da će biti osuđeni na smrt.⁵⁵

Organizirano uhićenje dogodilo se u zoru u petak, 13. listopada 1307. godine u cijeloj Francuskoj. Mali broj templara je uspio pobjeći pri uhićenju. Navodno se radi o 12 njih, iako su povjesničari uvjereni da je brojka nešto viša. Neki članovi Reda su taman izmakli uhićenja tako što su dan prije otišli iz Francuske. Bili su u strahu da će se sve jače glasine prenijeti u fizičko nasilje nad Redom. Heretičke optužbe, kao i ove, su spadale pod jurisdikciju Crkve što je u potpunosti neupitno, no kod templara, cijeli slučaj je bio pokrenut od strane kraljevstva. Filip IV. kako bi to ipak odradio sukladno sa zakonima pozvao je inkvizitora Guillaumea de Parisa. Zbog svoje opsjednutosti sa vjerom, a i zbog administrativnih potreba, inkvizitori su postali novi ogranak državne moći. Papa Nikola IV. je 1290. godine dao Dominikancima da istražuju hereze u Francuskoj, a Guillaume de Paris je bas upravo bio iz reda Dominikanaca. Papa nije znao da su templari uhićeni i za taj događaj je saznao tek nakon nekoliko dana što je Klementa V. razljutilo. Papa je otvoreno priznao 1308. da nije uputio nikakvo pismo inkvizitorima da započnu uhićenja, ali također se ne može reći da nije znao za taj plan jer su on i kralj razgovarali o tome više puta.⁵⁶

Javlja se i dobro obrazloženje zašto je to kralj puno više poticao nego papa i zašto je zapravo bez potpunog odobrenja pape na silu iznenada uhitio templare. Jednostavno rečeno – razlog je financijske prirode. Kralj je postao nestrpljiv čekajući da se papa složi

⁵⁵ M. Barber, 2006, str. 67-68.

⁵⁶ M. Barber, 2006, str. 60-62.

sa njim, a papu je trebalo malo više za uvjeriti u optužbe jer nije vjerovao u njih, dok ih je Filip olakotno shvaćao. Sa druge strane čekaju ga dugovi i sva financijska zaduženja koja mora pokriti nekim ili bolje rečeno nečijim novcem. Znalo se da su templari dosta imućni u Francuskoj, no od pada Akre njihovo glavno vojno sjedište je bilo na Cipru i očekivalo se da bi se mogli kad-tad povući iz Francuske i zato je trebalo što brže krenuti u potjeru za njima kako mu ne bi pobjegli.⁵⁷

Već spomenuto, mučenje nije bilo uobičajeno za vrijeme ispitivanja optuženih i koristilo bi se kao krajnji način da se izvuče iz njih istina, ali sve je više postepeno ulazilo u proces ispitivanja. Papa Inocent III. herezu je objasnio kao izdaju društva i zato su dopušteni razni oblici mučenja. Najpoznatiji koji su se koristili u suđenju templara bili su *rack*⁵⁸ i *stappado*⁵⁹, a koristio se i plamen vatre koji bi bio postavljen u blizini tijela, npr. tabana. Iz dobivenih izvještaja o ispitivanju templara u razdoblju od 1308. do 1311. godine jasno nam je da su bili podvrgnuti mučenju iako su u svojoj izjavi govorili da su priznali istinu (da su heretičari) kako bi spasili svoju dušu i da nisu pod utjecajem nasilja i straha od mučenja ovo priznali. Mnogi su brzo nakon ispitivanja priznali da su ipak bili mučeni u manjoj ili većoj mjeri. Navodno je do 1310. godine od posljedica mučenja umrlo 25 templara.⁶⁰

⁵⁷ M. Barber, 2006, str. 64.

⁵⁸ The rack (hrv. Stalak) je bila sprava za mučenje najčešće pravokutnog oblika (dok je u tekstu opisano da je bio u obliku trokuta). Udovi osuđenika bi se zavezali za sve krajeve, a pomoću rotirajućeg mehanizma vezani udovi bi se povlačili dalje od tijela. Zglobovi ruku i nogu bili su iščašeni, uz moguće daljnje pucanje ligamenata i kostiju. Izvor: [https://en.wikipedia.org/wiki/Rack_\(torture\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Rack_(torture))

⁵⁹ Strappado je također način mučenja u kojoj bi se osobi ruke vezale iza leđa i bili bi vezani za dugi konop. Osobe bi bile bačene sa visina i ne bi dotakle tlo, a prilikom naglog bacanja došlo bi do trzaja koji bi dislocirao ramena. Izvor: <https://www.medievalchronicles.com/medieval-torture-devices/strappado-torture-device/>

⁶⁰ M. Barber, 2006, str. 71-72.

Što su to templari najčešće priznavali na ispitivanjima? Mnogi su spominjali kada su bili primani u Red kao novi član da su morali pljunuti na križ, odreći se Isusa Krista, a receptori bi ih poljubili u pupak, usta i donji dio kralježnice. Ovo su bile klasične optužbe sa kojima je Filip IV. često optuživao svoje neprijatelje tako da nisu nešto što do sada nismo čuli. Spolni odnos sa ženama je bio strogo zabranjen, ali im je navodno ponuđeno da imaju tjelesne odnose sa drugim članovima Reda, stoga se i nekoliko puta spominje poticanje homoseksualnosti. Novo otkriće Vatikanskog dokumenta zvan *Chinon Parchment* koji datira iz 1308. doista potvrđuje da su templari doista pljuvali na križ i odricali se Isusa Krista. Veliki Meštar Jacques de Molay priznao je na ispitivanju da su taj čin uveli u „praksu“ kako bi članove naučili da poreknu svoju vjeru samo umom a ne i srcem jer su ih Saraceni nagovarali da čine ta svetogrđa kada bi ih zarobili.⁶¹

Od 138 poznatih izjava članova Reda koje su došle iz Pariza njih: 105 je spomenulo da su morali poricati Isusa Krista, 123 je moralo pljunuti ili na križ, ili pokraj križa ili samo na pod, 102 su spominjali poticanje na neki oblik homoseksualnosti, dok su samo tri templara priznala da su bili u homoseksualnim odnosima s drugom braćom. No samo 9 ispitanika od njih 138 je znalo nešto o nečemu mračnijem. Bilo je to štovanje glave. Mistična glava se iznosila na sastancima i tamo se štovala. Nekoliko ljudi je totalno drugačije opisivalo tu glavu: navodno je imala bradu, bila je naslikana na komadu drva, izrađena je od drva, ukrašena sa srebrnim i zlatnim listićima i možda je imala 4 noge. To su sve bili pojedinačni opisi te mistične glave koju nitko nije detaljno vidio da bi mogao bolje opisati. Jedino templar Ralph de Gizey je glavu vidio čak sedam puta i opisuje ju: „užasan izgled, doimajući se kao lik demona. Kad god bi to vidio, bio bi ispunjen strahom.“ Kada bi se glava dovela, svi prisutni bi pali na tlo. Malo precizniji opis glave kaže da je imala bradu i oblik kao Baphomet i da su je zvali Yalla što je bila saracenska

⁶¹ S. Martin, 2004, str. 138.

riječ⁶², a bila je izobličena riječ za Allaha.⁶³ Drugi izvori navode da je Baphomet starofrancusko izvrtanje riječi Muhamed, no nedostaju nam lingvistički dokazi da bi to stvarno dokazali, a uz to i da je ta činjenica točna trebali bi se zapitati jesu li se to članovi Reda templara preobratali na Islam ako doista štiju glavu/kip zvan Muhamed.⁶⁴

Kako bi uvjerio papu Klementa V. i kardinale, je Guillaume de Paris organizirao je dva javna ispitivanja templara koji su se održali 25. i 26. listopada 1307. godine. Drugog dana (26. listopada) u komisiji za ispitivanje stajali su sveučilišni magistri, posebice teolozi koji su bili pozvani kako bi potvrdili već kraljevsku osudu nad Redom, no to ništa nije zadivilo papu posebice zbog toga što su neki templari opozvali svoje priznanje, a drugi koji su priznali nije im vjerovao jer je smatrao da je bilo prisilno. Filip IV. tada zatraži od profesora teologije da mu odgovore na neka pitanja, među njima i na pitanje jesu li priznanja već bila dovoljna da se osudi cijeli Red. Profesori su mu odgovorili tek u ožujku 1308. a njihov odgovor je glasio – ne. Njihovo objašnjenje je da su, sukladno sa izjavama članova Reda, njihove izjave tj. priznanja bila izrečena tek pod mučenjem i sukladno tome su ne važeća. Samo su tri teologa od nepoznatog nam broja potvrdno odgovorili na kraljevo pitanje.⁶⁵

Ispitanici su mahom priznavali krivnju i veći dio njih je ispitan do Božića 1307. godine. Filipa je to obradovalo jer se njegova riznica polagano počela puniti templarskom imovinom, a posjedi više nisu pripadali Redu. Ovo se događalo samo unutar Francuske jer veliki broj kršćanskih vladara Europe nisu vjerovali u optužbe podignute protiv templara, zato i nisu krenuli u akciju uhićenja po svojim zemljama. 30. listopada 1307. godine, nakon što je Filip IV. obavijestio svoje bliske vladare o uhićenju Reda templara,

⁶² M. Barber, 2006, str. 75-77.

⁶³ B. Frale, 2010, str. 11.

⁶⁴ M. Haag, 2012, str. 300.

⁶⁵ W J. Courtenay, 2017, str. 13

Edvard II. javlja mu da je on sa svojim vijećem suradnika pronašao ove optužbe doista začuđujuće. Ivan II. od Aragona mu je vrlo brzo nakon engleskog kralja uputio slično pismo u kojem tvrdi da je zgrožen optužbama prema templarskim radnjama i da su mu nejasne jer su templari uvijek činili uslugu kraljevstvu i borili se protiv Saracena. Ti kraljevi su vjerojatno imali zajedničko nepovjerenje u francuskog kralja jer njegov državni dug i financijski krah nisu bili dobro čuvana tajna.⁶⁶

Ugledna lica Crkve upoznata su sa uhićenjem templara u svibnju 1308. godine kada je Guillaume de Plaisians, kraljevski ministar, održao govor na francuskom jeziku o kraljevskom slučaju protiv vitezova. Taj slučaj opisan je kao „obrana katoličke crkve od perfidnih templara“ i „ujedno najveća pobjeda koju je Gospodin ostvario“. Nakon ovakvog govora Papa je morao skrenuti sa svog uvjerenja i prikloniti se kralju, ali ne u potpunosti. Vođe Reda templara iz drugih država nisu ostali pošteđeni i dovedeni su u Francuskoj da im se sudi. Mnogi su i prije samog uhićenja priznali da su krivi za heretičke radnje. Nakon što su zarobljeni, neki od njih su počinili samoubojstvo zbog straha od Božje kazne koja bi ih čekala. Red templara se nakon de Plaisiansovog govora uistinu nije čini najsvetiji red kako se to možda smatralo: njihov glavni cilj je bio zaštititi Svetu Zemlju od Islama, no ni to nisu uspjeli, gledali su kako bi se okoristili materijalnim dobrima, neka braća su nakon puštanja iz zatvora nasrnuli na kraljeve ministre i suce. Navodno su često bili u dogovorima sa sultanima sa Istoka, a bilo je slučajeva da su neki templari prešli na stranu Saracena.⁶⁷

Između kralja i pape kovali su se tajni planovi kako bi mogli podijeliti templarsko zemljište, papi obećavajući da će dio zemlje dati diplomatskim predstavnicima Apostolske Stolice, a zauzvrat je papa obećao da će nagovoriti kardinale da pristanu

⁶⁶ M. Barber, 2006, str. 85.

⁶⁷ M. Barber, 2006, str. 107-109.

ponovno dati ovlasti francuskim inkvizitorima, čije su ovlasti u međuvremenu zaustavljene. Filip IV. kako bi dokazao kardinalima da su inkvizitori neophodni, pozvao je u Poitiers 72 templara koji su svjedočili javno ispred kardinala i cijelog kardinalskog zbora, ali nakon ovoga iz nepoznatog razloga papa Klement V. se odlučuje opozvati svoju odluku o francuskim inkvizitorima i sa bulom *Faciens misericordiam* zahtjeva da on osobno ispita velikog meštra de Moleya. Do njihovog susreta nikada nije došlo jer su navodno veliki meštar i još nekoliko templara bili bolesni i nisu mogli doći do pape, iako postoje nagađanja da im kralj nije dopustio da svjedoče pred papom, ali nemamo dovoljno dokaza o tome. Tri kardinala su upućena ka zatvoru u Chinonu gdje je bilo nekoliko templara sa Jacqueson de Moleyon i navodno su priznali svoju krivnju. Nakon nekoliko mjeseci meštar je nijekao svoje priznanje u Chinonu ispred tri kardinala. O tom priznanju u Chinonu vodile su se debate i u 20.stoljeću kada se počelo sumnjati da su kardinali falsificirali zapise sa priznanja kako bi zaštitili templare od kralja, jer priznajući da su radili heretičke stvari ne bi dalje bili mučeni i držani u zatvoru. No sa druge strane samo su izvršavali papine naredbe. Vjerojatno su napravili i istu stvar sa onih 72 ispitanika gdje su im prije javnog priznanja obećali odrješenje.⁶⁸

Do srpnja 1308. godine upućeno je 127 različitih optužbi prema Redu templara, a Sean Martin donosi za što su to templari bili optuženi u skraćenom obliku:

- „1. Da su tijekom svečanih prijema nova Braća morala zanijekati Krista, Boga, Djevicu ili svece na zapovijed onih koji ih primaju.
2. Da su braća počinila različita svetogrдна djela - gaženje, pljuvanje, mokrenje - bilo na Križu ili na Kristovoj slici.
3. Da su receptori vježbali opscene poljupce kod novih sudionika, u usta, pupak, bazu kralježnice ili stražnjicu.

⁶⁸ M. Satora, 2011, str. 100-102.

4. Da svećenici templari nisu posvetili hostiju, te da Braća nisu vjerovala u sakramente.
5. Da su Braća prakticirala idolopoklonstvo mačke ili glave, zvano Baphomet.
6. Da su braća prakticirala institucionalnu sodomiju.
7. Da su Veliki meštari ili drugi visoki dužnosnici oslobodili kolege templare njihovih grijeha.
8. Da su templari svoje tajna primanja i sastanke držali u tajnosti i noću.
9. Da su templari zloupotrijebili dužnosti milosrđa i gostoprimstva te su se koristili nezakonitim sredstvima za stjecanje imovine i povećanje svog bogatstva“⁶⁹

Kroz 1309. godinu nastavila se oduzimat imovina Reda i dijeliti se malo papi i malo kralju i njegovim bližim suradnicima. Formirana je posebna komisija za provedbu ispitivanja svih templara u Parizu koju su sačinjavali Filipovi ljudi. Pred kraj 1309. godine napokon je započelo ispitivanje koje je trajalo tjedan i pol dana. Vitezovi su trebali biti ispitani još na početku 1309. godine ali pretpostavka je da im kralj nije dao svjedočiti u strahu što bi neki od njih mogli ponovno poreći ili po prvi put negirati radnje za koje su optuženi, jer im nije bio prvi put da to urade. Odgovori ispitanika su varirala, ali su ostali unutar istog odgovora da ne poznaju takve radnje i da nisu sudjelovali u njima. Neki ispitanici su bili obični templari koji nisu bili dio nikakvih vojnih pohoda, neki su se učlanili u Red nekoliko mjeseci prije uhićenja 1307. godine, a i članovi dužeg staža i koji su sudjelovali na terenu su također negirali postojanje i održavanje tajnih procesa i ceremonija. Na red je došao i Veliki meštar Jacques de Molay koji je na pitanje „želi li braniti Red“ odgovorio da je Red dobio privilegije od Apostolske Stolice i u nevjerici je što ga Rimski Crkva pokušava uništiti. Zbog bolesti ispitivanje se odgodilo, a zbog loših

⁶⁹ S. Martin, 2004, str. 156.

uvjeta u zatvoru posljednje dvije godine počeo je i psihički slabiti. Ispitano je još templara nakon njega i prva serija ispitivanja završena u prosincu 1309. godine.⁷⁰

U veljači 1310. godine 532 templara su odlučila iz cijelog kraljevstva doći u Pariz svjedočiti protiv optužbi i pomoći Braći. Do svibnja su se pojavljivali novi ispitanici koji su također negirali optužbe. Iz očaja je kralj naredio da se ispituju članovi Reda koji su u manjim ili većim skupinama zajedno živjeli na imanjima i u privatnim posjedima misleći da bi im oni mogli otkriti više detalja. I ovaj put se opet kroz ispitivanje članova uočilo da nikada nisu svjedočili onim herezama za koje su bili optuženi i smatraju da ih je Filip IV. optužio i zatvorio bez razloga. Zastupnik templara, Pierre de Bologna izjasnio se da: „ templare treba osloboditi kako bi im se omogućila odgovarajuća obrana,...“ Sva priznanja koja su izvršena ne bi trebala utjecati na Red, budući da se rado o očitim lažima za koje se znalo da su izgovorene iz straha od smrti i kroz teška mučenja koja su pretrpjeli...“⁷¹ Iste godine u svibnju biskup u Sensu naredio je da se spali na lomaču 54 templara jer su odlučili povući svoja priznanja⁷²

Gubeći snagu i utjecaj nad suđenjem templara, Filip IV. traži slamku spasa gdje god može pa je tako postao nekoliko pitanja jednome lokalnom pravniku. Kralj ga je upitao što sada da napravi sa Meštrom koji je prvo priznao krivnju, a kasnije je povukao? Pravnik odgovara više nego povoljno kralju, da je de Molay jasno i javno priznao krivnju, a uz to je bilo potvrđeno od velikog broja templara. Savjetuje kralja da se Molaya treba kazniti kao primjer svijetu. Drugo pitanje je glasilo treba li osuditi njihove heretičke radnje pri učlanjenju u Red? Naravno, pravnik ponovno daje potvrđan odgovor smatrajući da su novi sudionici pogriješili kada su prihvatili da se odreknu Isusa Krista i

⁷⁰ M. Barber, 2006, str. 140, 143-144, 149.

⁷¹ M. Barber, 2006, str. 150, 153-155.

⁷² M. Haag, 2012, str. 317.

treba ih se kazniti. Sumirana situacija koja se dogodila je to kralj rado prihvatio odgovore pravnik (nagađanja su da je to možda Jean de Pouilly, pravnik i magistar teologije koji se zalagao za kaznu templara smatrajući da su bili previše privilegirani) i zaključio je da su njihova priznanja točna, da su bili korumpirani i da na temelju tih činjenica nema potrebe da imaju svoje branitelje na suđenju. Četiri branitelja su tvrdila da to nije sa zakonom, ali Filipov argument je bio da on kao sam nije tužitelj nego je on utjelovljenje vjerskog duha i da je to njegova kršćanska dužnost koja mu je nametnuta duhovnom moći Crkve.⁷³

Papa Klement V. u listopadu 1311. godine otvara svečani ekumenski sabor u Viennu (Francuskoj) na kojem su bili pozvani razni svećenici, crkveni predstavnici država, četiri patrijarha i kraljevi Svetog Rimskog Carstva, Mađarske, Engleske, Pirinejskog poluotoka, Cipra, Češke, Skandinavije i kralj Sicilije. No mnogi svećenici i crkveni predstavnici se nisu pojavili ili su poslali svoje zastupnike, ni jedan navedeni kralj nije prisustvovao saboru osim francuskog kralja. Komentari na ovaj sabor bili su uglavnom lošeg sadržaja jer se smatralo da se sabor saziva samo kako bi papa iznudio novac, a mnogima se nije sviđalo ni mjesto ni vrijeme. Ovaj sabor je imao rezervirane teme za raspravu: što sa Redom vitezova templara, treba li se upustiti u novi križarski pohod i kako reformirati Crkvu. Papa Klement je aktivno sudjelovao prijašnjih mjeseci u prikupljanju dokaza protiv Reda i znalo se da je slao upute za mučenje članova u Kastilji, Aragonu, Portugalu, Grčkoj, Lombardiji i drugim mjestima ako su templari bili neposlušni za vrijeme ispitivanja. Na saboru su korišteni izvještaji iz Engleske koji govore o tome da su Braća negirala optužbe, ali je narod, naslušan raznih lažnih priča, svjedočio protiv njih. Zabilježena su dva slučaja o priznavanju hereze, ali ne može se potvrditi jesu li oni točni ili su lažirani. Kako bi dodatno ojačao svoje optužbe, papa

⁷³ M. Barber, 2006, str. 172-173.

poziva dva svećenika koji su rekli da je dovoljno već dokaza da bi se templari mogli osuditi, ali papa je imao i ovlasti i ukinuti Red. Neki su se protivili tako radikalnoj mjeri i smatrali su da ih treba samo kazniti, dok su drugi stali uz papu smatrajući da ih treba uništiti zbog svih svojih zlodjela. Papa nije dopustio da se ova rasprava vodi do beskrajna i pozvao je templare u Vienneu da se obrane. Pred svim uzvanicima došlo je sedam templara sa zadatkom da brane svoj Red koji je brojio oko 1500-2000 članova. Klement V. je odlučio sastaviti manju skupinu od svećenika koji bi mu pomogli pri suđenju, no činilo se da i oni ne vjeruju pretjerano u optužbe ili da Red ne treba toliko kažnjavati. Zanimljiva činjenica nadodati je to da je nekoliko članova te skupine svećenika umrlo ili su odjednom bili ozbiljno bolesni.⁷⁴

Aragonski i francuski kralj su uporno pritiskali papu da se više odluči što sa templarima i njihovom imovinom, jer su oba kralja gledali imovinu Reda u njihovim državama prisvojiti sebi ili drugom Redu u slučaju aragonskog kralja. Papa se možda više razmišljao da Red i dalje ostane tj. da ga se ne ukine i da se novi članovi iskoriste u novi križarskim pohodima ili eventualno ako je baš nužno da se Red ukine, da njihova imovina bude prebačena hospitalcima. Odluka je pala tek u travnju 1312. godine: Red siromašnih vitezova Krista i Salomonova hrama ukinut je.⁷⁵

Ukidanje je potvrđeno bulom *Vox in excelso* 22. ožujka 1312. sa riječima: "... ne bez gorčine i tuge u srcu, ne putem sudske presude, već putem odredbe ili apostolske uredbe, ukidamo gore navedeni Red hrama i njegov ustav, naviku i ime neopozivom i trajno valjanom uredbom i podvrgavamo ga trajnoj zabrani uz odobrenje Svetog sabora..." Daljnjom papinom odlukom iz svibnja, preko bule *Ad providam* odlučeno je

⁷⁴ M. Barber, 2006, str. 259-264.

⁷⁵ M. Barber, 2006, str. 267

da će sva imovina koja je zaplijenjena u trenutku uhićenja templara 1307. godine biti predana hospitalcima kako bi sada njih ciljano koristili u križarskim ratovima.⁷⁶

Treća bula koju je papa izdao istog mjeseca bila je *Cosniderantes dudum* pomoću koje je provincijskim sudovima dao ovlasti da sude svakom templaru posebno, a papa je sebi ostavio one najbitnije – Jacquesa de Molaya i njegova 3 bliska suradnika. Oni su ostali u zatvoru čekajući papinu odluku. Pred kraj 1313. godine Klement V. odlučio se sastaviti ponovno novo vijeće koje je trebalo raspraviti što sa 4 zatvorenika, a u pomoć su pozvani doktori teologije i kanonskog prava.⁷⁷

18. ožujka 1314. godine zatvorenici: Jacques de Molay, Hugu de Pairaud, Geoffroy de Gonnevillle i Geoffroy de Charney su izvedeni ispred sastavljeno vijeće kardinala. Znalo se da im spasa nema nakon zaključka da im se sudi jer su javno priznali svoju krivnju i da kasnije opovrgavanje nije priznato. U trenutku kada će im se izreći kazna Hugh de Pairude i Geoffroy de Gonnevillle u strahu priznaju krivnju, dok se Veliki meštar i meštar u Normandiji i dalje glasno bore za svoje živote tvrdeći da su nedužni. De Pairude i Gonnevillle odvedeni su od mjesta suđenja, a kralj je to popodne naredio da se momentalno „ti heretici“ odvedu na malenom otoku Ile des Javiaux na rijeci Seni i tamo kazne. Kazna je bila spaljivanje. Građani su se okupili oko njih da svjedoče tom (ne)časnom činu, a svjedoci kažu da je Jacques bio spokojan dok su ga vezali za stup vjerojatno više čekajući kada će njegova patnja završiti. Zamolio je da ga se okrene ka katedrali Notre Dame i da mu odvežu ruke kako bi ih sklopio i pomolio se posljednji put. Vatra ispod njega bila je zapaljena, a on je izrekao nešto što su moderni historičari shvatili kao prokletstvo templara, radi se o prozivanju pape Klementa V. i francuskog kralja Filipa IV. govoreći im da će obojica spoznati Boga unutar godine dana, što doista i jesu.

⁷⁶ M. Barber, 2006, str. 267-268.

⁷⁷ S. Martin, 2004, str. 124.

Kada je pala noć, dvojica nepoznatih muškaraca skupili su preostale kosti i pepeo spaljenih templara i ponijeli ih sa sobom kako bi ih sačuvali kao relikvije.⁷⁸

⁷⁸ S. Martin, 2004, str. 125-126.

7. Zaključak

Red siromašnih vitezova Salomonovog hrama osnovan je bio zbog jednog cilja – braniti hodočasnike na putu Svete Zemlje i braniti Svetu Zemlju od muslimanske vladavine. Kako su smatrani kao red iznimne važnosti i utjecaja, tako su sve više dobivali ovlasti, moći, novaca i članova koji su svoje spasenje tražili među novom Braćom. Upravo zahvaljujući velikom povjerenju kojeg su uživali kod prestižnih kraljeva i papa, dobivali su neopisive povlastice što im je omogućilo u kratkom roku da napreduju među Crkvom i vladarima. Duh osvajanja nikada nije napustio kraljevske dvore pa se s vremenom počelo smatrati dužnost otići u križarski rat. U tom segmentu se uzdigla dinastija Capet koja je svoje vladare slala u križarske ratove i neovisno o pobjedi i gubitku, uzdizala je svoje vladare kao oslobođenike i zaštitnike vjere.

Povijest templara i dinastije Capet isprepleće se u trenutku kada Luj VII. od Reda posuđuje 300.000 livri kako bi mogao krenuti u križarski rat 1147. Od tada priča o Redu templara ovisna je o svjetovnim i vjerskim promjenama u Europi. Zbog naklonosti pape ovom Redu i dalje su nakon gubitaka u križarskim ratovima imali poprilično visok položaj u društvu, a pape su nastavile moralno i financijski ohrabrivati križare na novi pohod u Svetu Zemlju. Isto tako, zbog spasenja svojih duša kraljevi su ulagali u Red i borili se s njima kada je trebalo.

Sudbina templara se polako počela okretati protiv njih nakon pada Akre 1291. godine i kada je Red ostao bez svoje glavne funkcije. Zahvaljujući spretnosti u 13. stoljeću su razvili cijeli sustav bankarstva zbog kojeg su imali goleme količine novca sa kojim su mogli trgovati, posuđivati... što ih je na kraju i koštalo njihovih života. 1285. godine na francusko prijestolje dolazi Filip IV. koji je naslijedio jaku državu, ali i dugove od svog oca zbog neumjerenog ratovanja na sjeveru i jugu. Filip IV. isto je bio

ekspanzionistički nastrojen što je koštalo državu milijune i milijune livri. Templari su bili čuvari kraljevske riznice i s vremenom su uočili da kralj u riznicu sve manje i manje ulaže, a sve uzima zajmova. Kada je Filip IV. shvatio da se oporezivanjem raznih stvari ne može velikom brzinom domoći novca, on između 1306. i 1311. vrši represiju nad bogatim građanstvom, u ovom slučaju na Židove i Langobarde. Izbacuje ih iz države i zapljenjuje njihovu imovinu.

Njegov sljedeći potez je bio optužiti templare za raznolika zlodjela i hereze i ovog puta uzeti njihovu imovinu. To se dogodilo 13. listopada 1307. godine kada su Braća masovno bila uhićena i zatvorena, a vrlo brzo nakon toga su počela njihova ispitivanja na kojima su priznavali sve samo da ih se ne muči. Proces ispitivanja i mučenja trajao je sve do 1311. godine kada je spaljen na lomači veliki meštar Jacques de Molay. Papa se cijelo vrijeme premišljao treba li podržati Filipa IV. u njegovoj odluci ili mu proturječiti. Na kraju svega odlučeno je 1312. godine da se Red templara ukine, a njihova imovina se dodijelila hospitalcima.

8. Sažetak

Rad „Pad Reda templara“ obuhvaća razdoblje od 1099. do 1311. godine u kojem prati osnutak, uspon i pad Reda zahvaljujući promjenama i okolnostima u Europi i na Istoku. Red templara osnovan je vrlo brzo nakon Prvog križarskog rata sa funkcijom da brani Jeruzalem. Nakon pada Akre, templari se vraćaju u Francusku gdje u miru obavljaju svoja bankarska poslovanja. Filip IV. se zadužuje kod Reda i nakon nekog vremena shvaća da im nije u mogućnosti vratiti sav taj novac i odlučuje se na njihovo uhićenje 1307. godine. U razdoblju od naredne četiri godine, Filip IV. dao je uhititi, ispitivati i mučiti brojne članova reda kako bi dokazao da su heretici i mogao im kasnije zaplijeniti imovinu. Iako nije imao čvrste dokaze, Filip IV. ih je u dogovoru sa papom osudio i Red templara ukinut je 1312. godine.

Ključne riječi: templar, križarski ratovi, Filip IV, dinastija Capet, Jacques de Molay, Klement V.

9. Summary

The Fall of the Order of the Templars

The thesis "The Fall of the Order of the Templars" covers the period from 1099. to 1311. in which it traces the founding, the rise and fall of the Order due to changes and circumstances in Europe and the East. After the fall of Accra, the Templars returned to France where they conducted their banking business in peace. Philip IV borrowed from the Order and after some time realized that he was unable to return all that money and decided to arrest them in 1307. Over the next four years, Philip IV had numerous members of the order arrested, interrogated and tortured to prove that they were heretics and could later confiscate their property. Although he had no solid evidence, Philip IV convicted them in agreement with the conviction and the Order of the Templars was abolished in 1312.

Key words: Templars, Crusades, Philip IV, Capet dynasty, Jacques de Molay, Clement V.

10. Popis literature

A history of the crusade: Volume II – The later crusades 1189- 1311., ur. K. M. Setton, The University of Wisconsin press, Madison, Milwaukee, and London, 1969.

D. Abulafia, 2008., Introduction, *The New Cambridge Medieval History: Volume V. 1198-1300*, Cambridge University Press, 2008.

M. Barber, 1994., *The New Knighthood - A History of the Order of the Temple*, Cambridge University press, 1994.

E. A. R. Brown, 2012., *Moral Imperatives and Conundrums of Conscience: Reflections on Philip the Fair of France*, The University of Chicago Press on behalf of the Medieval Academy of America, 2012.

W. J. Courtenay, 2017., The Capetian Monarchy and the University of Paris, 1200–1314, *The Capetian century 1214-1314.*, ur. W. C. Jordan , J. R. Phillips, Brepols Publishers n.v., Turnhout, Belgium, 2017.

S. Donnachie, 2016., Review: Constructing Kingship: The Capetian Monarchs of France and the Early Crusades, *Royal Studies Journal*, vol. V, Winchester University Press, 2018.

P. Edbury, 2008., Christians and Muslims in the eastern Mediterranean, *The New Cambridge Medieval History: Volume VI. 1300-1415*, Cambridge University Press, 2008.

B. Frale, 2014., *Templari*, Profil knjiga, Zagreb, 2014.

M. Haag, 2013., *The tragedy of the Templars: The rise and fall of the crusader states*, Profile Books, Ltd., Velika Britanija, 2013.

N. Housley, 2008., *Fighting for the Cross - Crusading to the Holy Land*, Yale University press, 2008.

W. C. Jordan, 2008., The Capetians from the death of Philip II to Philip IV, *The New Cambridge Medieval History: Volume V. 1198-1300*, Cambridge University Press, 2008.

H. Kaminsky, 2008., The Great Schism, *The New Cambridge Medieval History: Volume VI. 1300-1415*, Cambridge University Press, 2008.

H. C. Lea, 2010., *A History of the Inquisition of the Middle Ages vol. III*, Cambridge University Press, 2010.

S. Martin, 2004., *The Knights Templar*, Velika Britanija, 2004.

G. Napier, 2007., *Uspon i pad vitezova Templara*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2007.

H. Nicholson, 1997., *Chronicle of the Third Crusade: A Translation of the Itinerarium Peregrinorum et Gesta Regis Ricardi*, Ashgate Publishing, 1997.

H. Nicholson, W. Reynolds, 2004., *Knight Templar 1120-1312.*, Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2004.

J. R. Strayer, 2019., *The Reign of Philip the Fair*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2019.

M. Satora, 2011., The Role of Cardinals in the Templars' Affair (1307–1308), *Ordines Militares Colloquia Torunensia Historica – Yearbook for the study of the military orders: Vol XVI*, Torun, 2011.

J. A. Watt, 2008., The papacy, *The New Cambridge Medieval History: Volume V. 1198-1300*, Cambridge University Press, 2008.